

Asia: VN/33945/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Someron kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Someron kaupunki pitää lakiesityksen tavoitteita tärkeinä ja kannatettavina.

Someron kaupunki haluaa kuitenkin todeta, että lukiokoulutus on korkeakoulutukseen tähtäävää yleissivistävää koulutusta. Lukioon valituilla opiskelijoilla tulisi olla riittävät perustiedot ja valmiudet, jotta he selviytyvät lukio-opinnoista. Ylioppilastutkinto on lukion päättötutkinto, joka vaatii opiskelijalta lukion oppisisältöjen hyvää sisäistämistä ja opittujen tietojen soveltamista ylioppilaskokeissa. Tästä syystä lukiokoulutuksen sisältöjä ei voi yksilöllistää. Lukiolakiin ei saa muotoilla epärealistista koulutuslupausta, joka voi pahimmillaan johtaa oikeuskäsittelyihin. Vaikka lukion kehittäminen yhteiskunnan kehittyessä on välttämätöntä, olisi lukiokentässä tarvetta myös työrauhalle ja toteutettujen uudistusten vaikutusten rauhalliselle arvioinnille.

Lukiokoulutusta tulee jatkossakin kehittää itsenäisenä koulutusmuotona, jolla on oma toimintaa ohjaava lainsäädäntö sekä rahoitusjärjestelmä. Näin on myös hallitus linjannut omassa hallitusohjelmassaan. Hallituksen esitys oppimisen tuen jatkuvuudesta kouluasteelta toiselle siirryttäessä on kuitenkin tärkeä ja kannatettava. Lukiokoulutus ja koulutuksen sisällä annettavat tuen muodot eroavat niin perusasteesta kuin ammatillisen koulutuksen tuen muodoista eikä näissä käytettävissä olevat tuen mallit ole kaikilta osin mahdollisia lukiokoulutuksessa. Tällaisia tuen muotoja ovat esim. perusopetuksessa laajat oppiaineiden yksilöllistämiset ja luokkamuotoinen erityisopetus ja ammatillisessa koulutuksessa osaamisen arvioinnin mukauttaminen tai osatutkintojen suorittaminen.

2. Oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevat säädösehdotukset

Someron kaupunki kannattaa säädöstä opiskelijan oikeudesta tukiopetukseen. On todella tärkeää, että lukioissa on mahdollista antaa nykyiseen tapaan matalan kynnyksen tukea opettajan tai muun henkilöstön todettua sille tarvetta. Oppimisvaikeuksien todentaminen hallinnollista päätöstä varten ei saa olla esteenä erityisopetuksen aloittamiselle. Erityisopetusta on voitava antaa viivytystä, kun oppimisen tuen muut muodot eivät enää ole riittäviä. Erityisopetus on onnistuessaan ennaltaehkäisevää ja estää lukiolaisen syrjäytymistä. On tärkeää, että erityisopettajan antama tuki tavoittaa kaikki sitä tarvitsevat. Matalan kynnyksen tuen tulee olla annettavissa ilman raskaita hallinnollisia päätöksiä, jotta tuki olisi joustavaa ja ajantasaista.

Someron kaupunki pitää tärkeänä, että lain tulkinta on selvä. Ehdotuksessa oppimisen tuesta (s. 21) mukaan ”Erityisopetuksella tarkoitettaisiin erityisopettajan antamaa opetusta ja ohjausta sekä erityisopettajan konsultaatioon perustuvaa muuta opetusta ja ohjausta, jota antaisi muu opetushenkilöstö.” Muotoilu on ongelmallinen. Oppiaineissa tukiopetus voi olla vain aineenopettajan antamaa tukea, sillä oppiaineen opetuksesta, tukiopetuksesta ja arvioinnista vastaa aineenopettaja. Pykäliin 28 a ja 28 b, joissa säädetään oikeudesta erityisopetukseen, olisi tärkeää sisältyä ymmärrys, että vain erityisopettajat antavat erityisopetusta eikä erityisopetus ole aineenopetusta. Parhaimmillaan opiskelijan saamassa tuessa hyödynnetään sekä erityisopettajan että aineenopettajan osaamista, mutta roolien tulee olla selkeät. Nykyisiä kelpoisuusehtoja tulee kunnioittaa (HE 41/2018 – Hallituksen esitykset – Finlex).

Lisäksi lakiesityksen 28 a §:n maininta opiskelijan oikeudesta erityisopetukseen on vaikeasti tulkittava: Opiskelijalla on oikeus erityisopetukseen, jos hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien tai muiden syiden vuoksi erityisopetusta lukion oppimäärän suorittamiseksi...” Miten määritellään erityisopetuksen tarve muiden syiden vuoksi? Voiko erityisopetusta vaatia jatkossa kaikissa mahdollisissa tilanteissa ja toisaalta taas olisi tärkeää, että erityisopetus olisi mahdollisimman suuren joukon tavoitettavissa esim. erilaisten pajojen tai samanaikaisopetuksen avulla.

Someron kaupunki näkee haasteita siinä, että erityisopetuksesta pitää aina tehdä päätös, kuten lakiehdotuksen 28 b §:ssä ehdotetaan. Nyt kaavailtu toteutustapa muutoksenhakukelpoisine hallintopäätöksineen lisäisi tarpeettoman raskasta byrokratiaa lukion erityisopetukseen. Hallinnollinen päätös kun ei itsessään takaa opiskelijan tuen saamista. Someron kaupungilla on kokemus, että erityisopetusta voidaan toteuttaa tarvelähtöisesti ja joustavasti myös ilman päätöstä.

Yksi vaihtoehto olisi, että päätös erityisopetuksesta tehdään vain sellaisissa tilanteissa, joissa opiskelija ja tämän huoltaja pyytää päätöstä. Pahimmillaan hallintopäätökseen perustuva erityisopetuksen saaminen voi viivästyä esimerkiksi oppimisvaikeuksien todentamisen vuoksi, koska tutkimuksiin pääseminen voi viedä hyvinkin eripituisia aikoja riippuen terveydenhuollon jonoista tai palveluiden saatavuudesta. Erityisopettajan työpanosta ei pidä sitoa hallinnolliseen työhön

oppimisen tuen kustannuksella. Jo nyt ylioppilastutkintoon esimerkiksi lukivaikeuden perusteella anottavat erityisjärjestelyt ohjaavat lukioita kirjaamaan opiskelijalle tarjottua tukea.

3. Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita koskevat säädösehdotukset

Someron kaupunki haluaa huomauttaa, että lukiokoulutuksen saavutettavuuden parantaminen ei kaikilta osin toteudu esitetyllä pienten lukioden korotuksen uudistamisella. On hyvä, että pieniä lukioita halutaan jatkossakin tukea. Tällä on suuri merkitys lukioverkon kattavuuden säilyttämiselle. Tässä muodossa uudistus kuitenkin heikentää pienehköjen haja-asutusalueilla sijaitsevien lukioden toimintaedellytyksiä, jos lukiot eivät sijaitse varsinaisella syrjäseudulla.

Nämä lukiot ovat yleensä koulutuksenjärjestäjiensä ainoat lukiot ja niiden toiminta nojaa vahvasti perusopetuksen kanssa tehtävään yhteistyöhön esimerkiksi tilojen ja opettajien osalta. Esityksessä ehdotettu mahdollisuus yksikköjen yhdistämiseen ei ole useinkaan mahdollista johtuen etäisyyksistä ja huonoista liikenneyhteyksistä. Vaikka esitysten mukaan opiskelijoiden matka lähimpään oppilaitokseen ei kasvaisi ”kohtuuttomasti”, saattaisi tämä eteläisessä Suomessakin tarkoittaa kymmenien kilometrien lisäystä koulumatkoihin eikä koulumatkoissa pystyittäisi hyödyntämään yhteisiä koulukyytejä perusopetuksen kanssa niin kuin nyt. Julkista liikennettä seutukuntien välillä ei ole tarjolla välttämättä lainkaan. Todellisuudessa uudistus siis johtaisi lukio-opiskelun saavutettavuuden heikkenemiseen. Tasa-arvoisten opiskelumahdollisuuksien säilyttäminen vaatisi näin ollen kunnilta aiempaa suurempia panostuksia.

Someron kaupunki haluaa myös muistuttaa, että yleiskatteellinen oppimisen tukeen kohdennettu lisärahoitus ei välttämättä tosiasiallisesti kanavoitu oppimisen tukeen. Yleiskatteellisen tuen ongelmat olivat nähtävissä myös viimeksi, kun tukea myönnettiin opinto-ohjauksen vahvistamiseen. On tärkeää, että oppimisen tukea lukiossa vahvistetaan ja erityisopettajamäärää lisätään yhdenvertaisuuden takaamiseksi lukioissa.

4. Englanninkielistä lukiokoulutusta, opiskelijavalintaa ja ylioppilastutkintoa koskevat säädösehdotukset

Someron kaupunki haluaa muistuttaa, että englanninkielinen ylioppilastutkinto kohdistuu vain pieneen määrään opiskelijoita. Tutkinto edellyttää kuitenkin sekä englanninkielisen opetussuunnitelman laatimista, että ylioppilastutkinnon kokeiden kääntämistä englannin kielelle. Taloudellisesti niukkoina aikoina uudistus on yksittäisen koesuorituksen hintaa tarkasteltaessa varsin kallis. Lisäksi englannin kieliseen tutkintoon käytetty satsaus ei välttämättä hyödytä jatkossa suomalaista yhteiskuntaa, koska englannin kielellä opiskelleilla opiskelijoilla on vahvempi pohja lähteä jatko-opintoihin ulkomaille ja myöhemmin työllistyä Suomen ulkopuolelle. Suomen tai ruotsin kielellä opiskelu vahvistaa kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Suomeksi tai ruotsiksi opiskelleet nuoret todennäköisemmin jatkavat opiskelua ja myöhemmin työuraansa Suomessa.

Miten turvataan englanninkielisen koulutukseen vastaavat oikeudet kuin mitkä suomenkielisessä koulutuksessa on oppimateriaalien ja oppimisen tuen osalta? Englanninkieliseen lukiokoulutukseen osallistuu vain pieni joukko opiskelijoita, jolloin oppimateriaalien tuottaminen englanniksi ei ole kustantajille kannattavaa. Kenen vastuulle laadukkaiden materiaalien, jotka vastaavat suomalaista opetussuunnitelmaa, tuottaminen tällöin jää? Englanninkielinen opetusta järjestettäessä ei voida olettaa, että opettajat laatisivat oppimateriaalia osana opettajan työtä ja työaika. On tärkeää varmistaa, että opiskelijat saavat myös englanninkielistä oppimisen tukea lukio-opintojensa aikana. Myös oppimisen tuen pohjana olevat lukitestit ovat tällä hetkellä saatavilla vain suomeksi, joten tuen tarpeen tunnistaminen olisi lähtökohtaisesti haastavaa.

5. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

Someron kaupunki pitää haastavana kommentoida taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevien säädösehdotuksia. Hallituksen esittämässä suunnitelmassa päätösvalta taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeesta siirretään YTL:n hallintovaltaan. Eikä suunnitelman toteuttamisen arvioimiseksi ole käytössä mitään suunnitelmaa, jota voisi arvioida. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa näytön muoto ja tyyppi tulee merkittävästi muuttumaan nykyisestä, mutta tässä vaiheessa ei ole tiedossa, miten.

Esityksen mukaan taito- ja taideaineiden ylioppilastutkinnon kokeiden ja näiden ennakotehtäviä (valmistavat näytöt) koskevat määräykset olisivat ylioppilastutkintolautakunnan määräysvallassa samoin kuin muutkin ylioppilastutkinnon koesuorituksia koskevat määräykset. Tämä antaa YTL:lle laajan päätäntävällän taito- ja taideaineiden kokeen muodosta ja suoritustavasta. Someron kaupunki haluaa kiinnittää huomiota siihen, että LOPS21 vaatii tarkennuksia, jotta taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeen laadittamiseksi olisi tarpeeksi vahva pohja. Lukioille tulee myös lisää työtä uuden ylioppilaskirjoituspäivän järjestämisestä: opettajien valvontamäärät lisääntyvät lukioilla, jotka vuokraavat ylioppilaskirjoituksiin tarvittavat tilat kustannukset kasvavat. Tästä on taas tulossa uudistus, jossa lukioiden opettajien ja hallinnon työmäärä kasvaa, mutta sitä ei mitenkään korvata.

Kokeessa tulee säilyttää nykyisen lukiodiplomin oleelliset piirteet. Näitä ovat: prosessinomainen työskentely, oman työskentelyn reflektointi, taiteellinen ja/tai taidollinen näyttö sekä kirjallinen työ. Miten nämä piirteet saadaan sisällytettyä ylioppilaskirjoituksiin?

Someron kaupunki pitää hyvänä, että taito- ja taideaineita sidotaan vahvemmin osaksi lukion opetusta. Korkeakoulut ovat vahvistaneet viime vuosina ylioppilastutkintoon perustuvaa todistusvalintaa. Tämä on lisännyt ylioppilastutkinnon painoarvoa ja tutkinnon ohjausvaikutus lukio-opinnoissa on vahvistunut. Taito- ja taideaineiden sisällyttäminen ylioppilastutkinnon kokeeseen mahdollistaa korkeakouluille kokeen hyödyntämisen osana todistusvalintaa ja taito- taideaineiden ylioppilaskoe on tässä mielessä kannatettava uudistus.

6. Tilauskoulutusta koskevat säädösehdotukset

Someron kaupungilla ei ole kantaa asiassa.

7. Muut kommentit

-

Suikkanen Sami
Someron kaupunki

Mäkelä-Rönholm Minna
Someron kaupunki - Sivistystoimiala/opetuspalvelut